

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.03.2018, sp. zn. 27 Cdo 5168/2017, ECLI:CZ:NS:2021:27.CDO.3823.2020.1

Číslo: 67/2019

Právní věta: I v případě, že stanovy družstva určí vlastní způsob vypořádání, musí být – v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 – vypořádání mezi družstvem a jeho členy poctivé v tom smyslu, aby hodnota vypořadacího podílu člena, jehož účast v družstvu (za trvání družstva) skončila, odpovídala hodnotě majetku, připadajícího na jeho členský podíl.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.03.2018

Spisová značka: 27 Cdo 5168/2017

Číslo rozhodnutí: 67

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bytové družstvo, Byty družstevní, Družstvo, Exekuce, Žaloba podlužnická, Zastavení exekuce

Předpisy: § 1188 odst. 1 o. z.

§ 23 předpisu č. 72/1994Sb.

§ 239 odst. 4 písm. i) obch. zák.

§ 24 předpisu č. 72/1994Sb.

§ 3 předpisu č. 311/2013Sb.

§ 61 odst. 1 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce, jako věřitel P. K. (dále jen „povinný“), se podlužnickou žalobou domáhá na žalovaném (dále jen „bytové družstvo“), jako dlužníku povinného, zaplacení částky 1 800 000 Kč s příslušenstvím. Ta představuje pohledávku povinného, která mu měla vzniknout jako právo na výplatu (zbylé části) vypořadacího podílu poté, kdy v důsledku exekuce postihující jeho členská práva a povinnosti (dále též „členský podíl“) zanikla jeho účast v bytovém družstvu.

2. Okresní soud Plzeň-město rozsudkem ze dne 24. 8. 2016, č. j. 13 C 584/2015-339, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

3. Vyšel přitom z toho, že:

[1] Povinný byl od 7. 7. 1980 členem bytového družstva.

[2] Bytové družstvo přenechalo povinnému do užívání čtyřpokojový byt (dále jen „byt“), v domě, v katastrálním území B., v obci P. (dále jen „dům“).

[3] Povinný uhradil bytovému družstvu:

- základní členský vklad ve výši 3 000 Kč,

- peněžní plnění „členského podílu“ ve výši 31 400 Kč a

- příspěvek do fondu rozvoje bytového družstva ve výši 400 Kč.

[4] Za dobu svého členství splatil povinný na jistinu úvěru poskytnutého peněžním ústavem k výstavbě domu celkem 48 293 Kč.

[5] Pravomocným rozhodnutím Okresního soudu Plzeň-město ze dne 12. 3. 1996, sp. zn. 10 C 1/96, uložil soud povinnému, aby žalobci zaplatil 600 000 Kč spolu s příslušenstvím ve výši 16 % ročně z 600 000 Kč od 21. 11. 1995 do zaplacení a náhradu nákladů řízení ve výši 29 460 Kč (dále jen „vykonatelné rozhodnutí nalézacího soudu“).

[6] Protože povinný dobrovolně nesplnil, co mu ukládalo vykonatelné rozhodnutí nalézacího soudu, podal žalobce návrh na zahájení exekučního řízení, které je vedeno u Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 73 Nc 54/2002 (dále jen „exekuce“).

[7] Provedením exekuce byl usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. 4. 2002, č. j. 73 Nc 54/2002-11, pověřen soudní exekutor JUDr. J. D. (dále jen „soudní exekutor“).

[8] Soudní exekutor vydal 13. 4. 2005 exekuční příkaz, jímž postihl členská práva a povinnosti povinného v bytovém družstvu (dále jen „exekuční příkaz“); v době vydání exekučního příkazu činila exekvovaná pohledávka 1 829 177,70 Kč.

[9] V důsledku vydání exekučního příkazu zaniklo členství povinného v bytovém družstvu.

[10] Zánikem členství povinného v bytovém družstvu mu vzniklo právo na výplatu vypořádacího podílu (dále jen „vypořádací podíl“).

[11] Podle čl. 14 odst. 1 stanov bytového družstva (dále jen „stanovy“) majetkovou účast člena - nájemce družstevního bytu (nebytového prostoru) bytového družstva tvoří členský vklad (tj. základní členský vklad) a „členský podíl“, který se zhodnocuje o splacenou část úmoru úvěru, poskytnutého peněžním ústavem na výstavbu „družstevního objektu“.

[12] Podle čl. 24 odst. 1 písm. b) stanov se vypořádací podíl rovná účetní hodnotě majetkové účasti člena v bytovém družstvu. U nájemce (bývalého člena, jemuž bytové družstvo přidělilo byt nebo nebytový prostor podle čl. 26 stanov) se vypořádací podíl rovná základnímu členskému vkladu (čl. 14 odst. 2 stanov), „členskému podílu“ (čl. 14 odst. 1 stanov) a dodatečnému členskému vkladu.

[13] Bytové družstvo vyplatilo soudnímu exekutorovi jako vypořádací podíl povinného 76 860,59 Kč, tj. částku, která je rovna součtu členského vkladu povinného (po odpisech) a splacené jistiny úvěru, který byl poskytnut na výstavbu domu (dodatečný členský vklad nebyl vybírán).

[14] Podle posudku znalce Ing. D. Š. (dále jen „posudek znalce“) činila účetní hodnota majetkové účasti povinného v bytovém družstvu při zániku jeho účasti 14 098 Kč.

[15] Bytové družstvo prodalo 1. 11. 2007 byt (a jemu odpovídající podíl na společných částech domu) společnosti Ja - Vo s. r. o. za 662 139 Kč.

[16] Společnost Ja - Vo s. r. o. prodala 16. 5. 2008 byt (a jemu odpovídající podíl na společných částech domu) T. G. za 2 120 000 Kč.

[17] Povinný 31. 3. 2011 zemřel.

4. Soud prvního stupně uvedl, že (zjištěný) skutkový stav je mezi účastníky nesporný. Pro výsledek řízení je určující výhradně posouzení otázky výpočtu vypořádacího podílu; přesněji toho, zda má být při výpočtu vypořádacího podílu zohledněna tržní hodnota členských práv a povinností (členského podílu) povinného v bytovém družstvu.

5. Soud konstatoval, že stanovy obsahují výslovnou úpravu určení vypořádacího podílu, a proto nelze použít obecná zákonná pravidla.

6. Podle stanov se výše vypořádacího podílu u členů, jimž bytové družstvo přidělilo byt nebo nebytový prostor, rovná součtu základního členského vkladu, „členského podílu“ a dodatečného členského vkladu. Obsah pojmu „členský podíl“ stanovy nedefinují, a proto soud vyšel z § 61 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), podle něhož se podíl oceňuje mírou účasti člena bytového družstva na čistém obchodním majetku bytového družstva připadající na jeho členská práva a povinnosti. Tímto oceněním je podle přesvědčení soudu ocenění účetní hodnoty majetkové účasti člena bytového družstva (nikoli hodnoty tržní).

7. Jestliže tedy bytové družstvo vyplatilo žalobci (resp. soudnímu exekutorovi) 76 860,59 Kč, pak ze svého majetku vydalo víc, než kolik činil součet základního členského vkladu povinného a účetní hodnoty jeho majetkové účasti stanové posudkem znalce (zhodnocené o úmor úvěru).

8. Návrh na vypracování znaleckého posudku, kterým by byla určena tržní hodnota členského podílu povinného, soud zamítl. Měl totiž za to, že tržní hodnota členského podílu pro posouzení projednávané věci není podstatná.

9. K odkazům žalobce na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. [31 Cdo 2428/2000](#), a usnesení ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. [30 Cdo 791/2004](#), soud vyložil, že tato rozhodnutí v poměrech projednávané věci nelze aplikovat, neboť dopadají na skutkově odlišné případy.

10. Soud nepřisvědčil ani argumentaci žalobce, podle níž se bytové družstvo bezdůvodně obohatilo na účet povinného, neboť zánikem členství povinného odpadla povinnost bytového družstva bezúplatně převést byt do vlastnictví povinného, čímž bytové družstvo získalo (následným prodejem bytu) finanční prostředky, které mohly (měly) připadnout povinnému.

11. K této námitce žalobce soud uvedl, že vypořádací podíl a cena dosažená za prodej družstevního bytu jsou „nesouměřitelné kategorie“, neboť je třeba vzít v úvahu, že povinný byl toliko nájemcem bytu (nikoli jeho vlastníkem). Zánikem členství povinného zanikla také práva povinného vyplývající z nájemního vztahu a bytové družstvo s bytem „naložilo, jak uznalo za vhodné.“

12. K odvolání žalobce Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 28. 3. 2017, č. j. 13 Co 391/2016-357, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok) a zavázal žalobce k náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

13. Odvolací soud se zcela ztotožnil s právním posouzením věci soudem prvního stupně.

14. Souhlasil s tím, že pro stanovení výše vypořádacího podílu je v projednávané věci rozhodující úprava stanov, i s tím, že nedefinují-li stanovy pojem „členský podíl“ (od něž se výše vypořádacího podílu odvíjí), je třeba vyjít z úpravy § 61 odst. 1 obch. zák. Přitakal také názoru, podle něhož má ocenění míry účasti povinného na čistém obchodním majetku bytového družstva vycházet z účetních hodnot, a že vyplatilo-li bytové družstvo žalobci (resp. soudnímu exekutorovi) 76 860,59 Kč, vydalo ze svého majetku víc, než kolik činila hodnota vypořádacího podílu.

15. Ohledně tvrzeného bezdůvodného obohacení odvolací soud konstatoval, že bytové družstvo se „v žádném případě“ bezdůvodně neobohatilo, a to z důvodů „podrobně popsanych soudem prvního stupně,“ na něž odkázal.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

16. Žalobce podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla

vyřešena (popřípadě otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu).

17. Podle obsahu dovolání jde o otázku, zda má být při výpočtu vypořádacího podílu bývalého člena bytového družstva, s jehož členským podílem bylo spojeno právo nájmu družstevního bytu, zohledněna skutečná (tržní) hodnota jeho někdejšího členského podílu.

18. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Brojí přitom nejen proti tomu, že odvolací soud vyšel při výpočtu výše vypořádacího podílu povinného z účetní hodnoty členského podílu, ale také proti tomu, že odvolací soud nesprávně právně posoudil otázku bezdůvodného obohacení.

19. Dovolatel tvrdí, že hodnota členského podílu povinného měla být pro účely zjištění výše vypořádacího podílu stanovena jako cena obvyklá (tedy tržní, nikoli „účetní“), což platí tím spíše, že stanovy pojem „členský podíl“ nedefinují. Soudy však návrh na vypracování znaleckého posudku, který by určoval tržní hodnotu podílu, opakovaně zamítly.

20. V této souvislosti dovolatel poukazuje na nálezný Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. [III. ÚS 224/98](#), jehož prostřednictvím zpochybňuje závěry soudů nižších stupňů o tom, že nelze vyjít z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [31 Cdo 2428/2000](#) a usnesení sp. zn. [30 Cdo 791/2004](#). Ačkoli dovolatel připouští, že formálně vzato šlo v obou naposledy jmenovaných rozhodnutích o odlišný skutkový stav, musí být zde deklarované principy použitelné i ve vztahu k výpočtu vypořádacího podílu člena bytového družstva, jehož účast zanikla vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností (po právní moci usnesení o nařízení exekuce).

21. Dovolatel odkazuje také na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. [29 Odo 513/2005](#), a usnesení ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. [29 Cdo 752/2011](#), k nimž uvádí, že odvolací soud nepřihlédl k „hrubému nepoměru“ mezi účetní hodnotou čistého obchodního majetku bytového družstva a jeho skutečnou (tržní) hodnotou.

22. Mimo to dovolatel konstatuje, že „doplácí na tehdejší nešťastnou právní úpravu“, neboť byla-li by majetková účast povinného v bytovém družstvu postižena exekucí dnes, „došlo by k dražbě“ (§ 320ab o. s. ř.) a žalobci by se dostalo upokojení ve výši tržní ceny členského podílu povinného.

23. K argumentaci ohledně bezdůvodného obohacení dovolatel uvádí, že pokud soudy stanovily hodnotu členského podílu „v účetních cenách“, došlo na straně družstva k bezdůvodnému obohacení. Proti právu na vypořádací podíl totiž stálo právo povinného, aby na něj bytové družstvo bezplatně převedlo vlastnické právo k bytu. Kdyby účast povinného v bytovém družstvu nezankla, stal by se byt vlastnictvím povinného. Zánikem jeho členství však bytové družstvo získalo do svého „nezatíženého vlastnictví“ (proti výplatě vypořádacího podílu ve výši 76 860,59 Kč) byt v hodnotě nejméně dva miliony korun.

24. Bytové družstvo ve vyjádření k dovolání uvádí, že dovolatel po celou dobu řízení zaměňuje pojmy vypořádací a členský podíl. Zatímco u členského podílu má smysl hovořit o tržní ceně, neboť jde o souhrn práv a povinností mezi bytovým družstvem a jeho členem, (jenž může zahrnovat i právo nájmu družstevního bytu), vypořádací právo již „poukázku na byt“ nepředstavuje a jde toliko o finanční vypořádání dřívějšího vztahu bytového družstva a jeho bývalého člena.

III.

Přípustnost dovolání

25. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky dovoláním otevřené, v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešené, a sice zda má být při výpočtu vypořádacího podílu bývalého člena bytového družstva, s jehož členským podílem bylo spojeno právo nájmu družstevního bytu, zohledněna skutečná (tržní) hodnota jeho někdejšího členského podílu.

IV.

Důvodnost dovolání

26. Nejvyšší soud předesílá, že soudy nižších stupňů se nijak nezabývaly zjištěním dne, k němuž účast povinného v bytovém družstvu zanikla (ze skutkových zjištění neplyne, zda byl exekuční příkaz vydán po právní moci usnesení o nařízení exekuce). I přesto je vzhledem ke dni vydání exekučního příkazu (13. 4. 2005) zřejmé, že pro věc rozhodná jsou ustanovení § 61 odst. 1, § 221 odst. 2, § 230, § 231 odst. 1 a § 233 obch. zák. ve znění zákona č. 554/2004 Sb., dále pak § 320 odst. 1 a § 320a o. s. ř. ve znění zákona č. 59/2005 Sb.

27. Podle § 61 odst. 1 věta třetí obch. zák. se pro účely tohoto zákona oceňuje podíl mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti, jež připadá na jeho podíl, nestanoví-li zákon jinak.

Podle § 221 odst. 2 obch. zák. je družstvo, které zajišťuje bytové potřeby svých členů, družstvem bytovým.

Podle § 230 věty první obch. zák. převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva.

Podle § 231 odst. 1 obch. zák. členství zaniká písemnou dohodou, vystoupením, vyloučením, prohlášením konkursu na majetek člena, zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku člena, pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností, vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce nebo zánikem družstva.

Podle § 233 obch. zák. při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na vypořádací podíl (první odstavec).

Vypořádací podíl se určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství (druhý odstavec).

Pro určení vypořádacího podílu je rozhodný stav vlastního kapitálu družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Při určování výše vypořádacího podílu se nepřihlíží ke kapitálu, jenž je v nedělitelném fondu, a jestliže to vyplývá ze stanov, i v jiných zajišťovacích fondech. Rovněž se nepřihlíží k vkladům členů s kratším než ročním členstvím přede dnem, k němuž se řádná účetní závěrka sestavuje (třetí odstavec).

Nárok na vypořádací podíl je splatný uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Nárok na podíl na zisku vzniká jen za období trvání členství (čtvrtý odstavec).

Ustanovení odstavců 2 až 4 se použijí, jen pokud stanovy neurčují jinak (pátý odstavec).

Podle § 320 odst. 1 o. s. ř. výkon rozhodnutí lze nařídit postižením jiného práva než mzdy, peněžité pohledávky nebo nároku uvedeného v § 299, jde-li o právo, které má majetkovou hodnotu a které není spojeno s osobou povinného a je převoditelné na jiného.

Podle § 320a o. s. ř. zaniká-li nařízením výkonu rozhodnutí podle § 320 odst. 1 účast povinného v obchodní společnosti nebo v družstvu nebo zrušuje-li se tím obchodní společnost, postihuje výkon rozhodnutí pohledávku povinného z práva na vypořádací podíl, popřípadě z práva na podíl na likvidačním zůstatku (odstavec první).

Na výkon rozhodnutí pro pohledávku z práva na vypořádací podíl, popřípadě z práva na podíl na likvidačním zůstatku se obdobně použijí ustanovení § 312 odst. 2, § 313 až 316 (odstavec druhý).

28. V poměrech společnosti s ručením omezeným (v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013) Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. [29 Odo 513/2005](#), formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož neurčí-li společenská smlouva způsob vypořádání, musí být vypořádání mezi společníky poctivé v tom smyslu, aby hodnota vypořádacího podílu společníka, jehož účast ve společnosti skončila (popřípadě právního nástupce takového společníka) odpovídala hodnotě majetku, připadajícího na jeho obchodní podíl. Spolu s tím Nejvyšší soud uvedl, že plyne-li z účetní závěrky (anebo by z ní mělo při řádném zpracování plynout), že účetní hodnota čistého obchodního jmění společnosti je v hrubém nepoměru ke skutečné (tržní) hodnotě majetku společnosti, je k tomu třeba při stanovení vypořádacího podílu přihlídnout (srov. např. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. [29 Cdo 752/2011](#)).

29. V usnesení ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. [29 Cdo 3610/2013](#), Nejvyšší soud doplnil, že poctivé vypořádání mezi společníky je obecným kritériem, jímž je soud povinen poměřovat všechny případy, ve kterých má být základem pro určení vypořádacího podílu hodnota vycházející z účetnictví společnosti (srov. např. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. [29 Cdo 2533/2014](#)).

30. Uvedené závěry Nejvyšší soud vztáhl i na poměry (jiných než bytových) družstev, když v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2285/2008](#), uzavřel, že i vypořádání mezi družstvem a členem družstva (jehož členství za trvání družstva zaniklo) má být poctivé tak, aby hodnota vypořádacího podílu (vycházející z účetnictví) odpovídala hodnotě majetku připadajícího na jeho členský vklad.

31. Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu se dále podává, že práva a povinnosti spojené s členstvím v bytovém družstvu, označované též jako členský podíl, představují souhrn práv a povinností člena vůči bytovému družstvu vyplývajících z jeho majetkové účasti v bytovém družstvu. U členů družstev, s jejichž členskými podíly je spojeno i právo nájmu družstevního bytu, jsou členskými právy a povinnostmi jednak individuální práva a povinnosti určené stanovami vztahující se ke konkrétnímu bytu, a jednak práva, která přísluší každému členu bytového družstva a nepřipínají se ke konkrétnímu bytu či nebytovému prostoru (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. [29 Odo 1378/2006](#), ze dne 26. 2. 2008, sp. zn. [29 Odo 1101/2006](#), ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 1989/2011](#), ze dne 17. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 3038/2011](#), ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 2398/2010](#), ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. [29 Cdo 801/2013](#), nebo ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. [31 Cdo 1147/2012](#), uveřejněné pod č. 7/2015 Sb. rozh. obč.). V praxi přitom platí, že s členským podílem v bytovém družstvu je zpravidla spojeno právo nájmu družstevního bytu (většina členů bytových družstev je tzv. bydlíci členy).

32. Členský podíl v bytovém družstvu je neomezeně převoditelný (§ 230 věta první obč. zák.). Členský podíl, s nímž je spojeno právo nájmu družstevního bytu, představuje majetkovou hodnotu, se kterou se na „bytovém trhu“ běžně obchoduje, a je vnímán jako plnohodnotná alternativa k vlastnictví bytových jednotek (k povaze členství bydlících členů v bytovém družstvu srov. například nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. [Pl. ÚS 42/03](#)). Proto zásadně platí, že (tržní) cena, kterou musí zájemce uhradit za převod členského podílu, s nímž je spojeno právo nájmu družstevního bytu, řádově odpovídá cenám, za něž jsou v téže lokalitě převáděny bytové jednotky, které svými vlastnostmi odpovídají pronajímanému družstevnímu bytu.

33. Při zániku členství za trvání bytového družstva jinak než převodem nebo přiklepem v řízení o výkonu rozhodnutí (či exekuci) má dosavadní člen nárok na výplatu vypořádacího podílu (§ 233 odst. 1 obch. zák.), který je stanoven podle § 233 odst. 2 až 4 obch. zák., ledaže stanovy určují jinak (§ 233 odst. 5 obch. zák.).

34. S ohledem na základní účel bytových družstev a podstatu účasti v nich (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. [21 Cdo 327/99](#), uveřejněné pod č. 12/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. [29 Cdo 2004/2009](#), či opět usnesení sp. zn. [29 Cdo 2398/2010](#)) má Nejvyšší soud za to, že požadavek poctivosti (spravedlnosti) vypořádání [dovozený judikaturou v případě zániku účasti společníka (člena) bez právního nástupce jak pro poměry společností s ručením omezeným, tak i pro poměry (jiného než bytového) družstva] se musí prosadit i v poměrech bytových družstev. Jinak řečeno, ustanovení § 233 obch. zák. (jakož i příslušná ujednání stanov) je třeba vykládat tak, aby výsledná výše vypořádacího podílu odpovídala požadavku poctivosti (spravedlnosti).

35. V poměrech společnosti s ručením omezeným Nejvyšší soud dovodil, že požadavku poctivosti odpovídá, aby v případě výrazného nepoměru mezi výší vlastního kapitálu podle účetní závěrky a skutečnou (tržní) hodnotou čistého obchodního majetku bylo k této skutečnosti při výpočtu vypořádacího podílu přihlédnuto. Stejný závěr pak učinil i pro jiná než bytová družstva (srov. judikaturu citovanou výše).

36. Pro poměry bytových družstev však s ohledem na rozdílnou tržní hodnotu jednotlivých členských podílů (zohledňující nejen aktuální majetkové poměry bytového družstva, ale i - a to zejména - stav, velikost a další vlastnosti konkrétního družstevního bytu, jehož nájem je spjat s daným členským podílem), jakož i s ohledem na některé okolnosti ovlivňující hodnotu majetku družstva (zejm. právo členů družstva na bezúplatný převod družstevního bytu do jejich vlastnictví dle § 23 a § 24 zákona č. 72/1994 Sb.) není podle přesvědčení Nejvyššího soudu vhodné poměřovat poctivost vypořádání mezi (bývalým) členem bytového družstva a tímto družstvem skutečnou (tržní) hodnotou čistého obchodního majetku družstva.

37. Povaze bytového družstva a účasti v něm naopak odpovídá, aby při posuzování poctivosti (spravedlnosti) vypořádání mezi bytovým družstvem a jeho bývalým členem bylo přihlédnuto ke skutečné (tržní) hodnotě členského podílu, o který bývalý člen družstva (v důsledku zániku jeho účasti) „přišel“.

38. Zanikne-li totiž členu bytového družstva účast, přijde o majetkovou hodnotu v podobě členského podílu, přičemž tuto hodnotu fakticky získá družstvo tím, že může s „uvolněným“ bytem volně (v souladu se zákonem a stanovami) nakládat - pronajmout jej jinému členovi družstva, přijmout nového člena družstva či byt za podmínek stanovených v § 239 odst. 4 písm. i) obch. zák. prodat (jak tomu ostatně bylo i v projednávané věci). V této souvislosti Nejvyšší soud opětovně zdůrazňuje, že jde o majetkovou hodnotu, s níž se na „bytovém trhu“ obchoduje za ceny řádově odpovídající cenám, za něž jsou v téže lokalitě převáděny bytové jednotky.

39. Výklad umožňující bytovému družstvu vyplatit členovi, jehož účast v družstvu zanikla, na vypořádací podíl částku představující zlomek skutečné (tržní) hodnoty jeho členského podílu a současně fakticky tuto hodnotu získat, považuje Nejvyšší soud za nepřijatelný (vedoucí ke zjevně nespravedlivým důsledkům).

40. Zájmy bytového družstva jsou přitom dostatečně chráněny tím, že s „uvolněným“ bytem může volně (v souladu se zákonem a stanovami) nakládat. Přitom platí, že stanovy družstva mohou podmínit vznik nájemního vztahu k „uvolněnému“ bytu splacením dalšího členského vkladu v odpovídající výši.

41. Nejvyšší soud proto uzavírá, že při určení výše vypořádacího podílu bytové družstvo zásadně musí přihlídnout ke skutečné (tržní) hodnotě členského podílu bývalého člena družstva tak, aby mezi touto tržní hodnotou a výší vypořádacího podílu nebyly neodůvodněné rozdíly.

42. Promítnuto do poměrů projednávané věci to znamená, že vyšel-li odvolací soud (jakož i soud prvního stupně) při určení výše vypořádacího podílu povinného výhradně z účetní hodnoty jeho členského podílu (aniž se zabýval tím, jaká byla v době zániku jeho členství skutečná - tržní - hodnota členského podílu povinného), je právní posouzení věci odvolacím soudem neúplné, a tudíž i nesprávné.

43. Jelikož právní posouzení věci není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl žalobcem uplatněn právem, Nejvyšší soud - aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a aniž se zabýval dalšími námitkami dovolatele - rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním ze stejného důvodu také rozsudek soudu prvního stupně (podle § 243e odst. 1 o. s. ř.) zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

44. V průběhu dalšího řízení soud prvního stupně nepřehlédne, že poddlužnickou žalobou oprávněný neuplatňuje svou hmotněprávní pohledávku vůči poddlužníkovi, nýbrž jen své exekuční právo na uspokojení své pohledávky vůči povinnému. Z toho plyne, že uplatňování tohoto exekučního práva oprávněným je možné jen za trvání exekuce. Je-li exekuce pravomocně zastavena, končí tím exekuční právo oprávněného; soud ke skončení tohoto práva oprávněného musí přihlídnout z úřední povinnosti (srov. Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí: exekuční spory. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1972, s. 87). Rozhodnutí soudu, kterým bylo oprávněnému přiznáno na základě poddlužnické žaloby plnění proti poddlužníku, se pak stává neúčinným dnem, kterým byla zastavena exekuce příkázáním pohledávky, k níž oprávněnému vzniklo úkojné právo. Kdyby byl podle takového rozhodnutí nařízen proti poddlužníku výkon rozhodnutí (exekuce), musí být zastaven [§ 268 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] [Drápal, L., Bureš, J., a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2408].

45. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soud prvního stupně i pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).